काठमाडौँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन

मंगला विष्ट

परीक्षा क्रमाङ्क : २८०६३९/०७३

त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-२-६०९-४४-२००९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली शिक्षा स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको नेपाली शिक्षा ५४२ पाठ्यांशको प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७३/2016

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

काठमाडौँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन

७७/०७३

– मंगला विष्ट

२०७३/2016

काठमाडौँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन

मंगला विष्ट
परीक्षा क्रमाङ्क : २८०६३९/०७३
त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-२-६०९-४४-२००९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली शिक्षा स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको नेपाली शिक्षा ५४२ पाठ्यांशको प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७३/2016

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर

प्रतिबद्धतापत्र

यस शोधपत्रभित्रका सामग्रीहरू कहीँ कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोधपत्र नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

....

मंगला विष्ट

शोधार्थी

मिति : २०७३/०९/०५

Date : December 20, 2016

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरकी छात्रा मंगला विष्टले **काठमाडौं जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा रही नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत तयार पार्नुभएको हो । उहाँले परिश्रमका साथ तयार गर्नु भएको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

डा. राजेन्द्र खनाल

शोधनिर्देशक

मिति : २०७३/०९/०६

Date : December 21, 2016

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षाअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार गरिएको प्रस्तुत **काठमाडौँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली शिक्षामा स्नातकोत्तर उपाधिका निम्ति उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

	नाम		हस्ताक्षर
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई	(विभागीय प्रमुख)	....
२.	प्रा.डा. शर्वराज आचार्य	(शोध विशेषज्ञ)	....
३.	डा. राजेन्द्र खनाल	(शोधनिर्देशक)	....

मिति : २०७३/०९/२५
Date : January 09, 2017

कृतज्ञताज्ञापन

कुनै पनि अनुसन्धान गर्नका निमित्त धेरै तिरको सहयोग, प्रेरणा, सल्लाह र सुझावका निरन्तर खाँचो पर्दछ । प्रस्तुत अनुसन्धानमा मलाई विभिन्न महानुभावहरूले विभिन्न तवरबाट आफ्नो बहुमूल्य सहयोग, सरसल्लाह दिइ सहयोग गर्नु भएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रका शोधनिर्देशक गुरु डा. राजेन्द्र खनालले आफ्नो व्यस्त समयका बाबजुद पनि महत्त्वपूर्ण समय दिनुका साथै अमूल्य सरसल्लाह, सुझाव र आवश्यक सामग्री समेत दिई विशेष तवरले शोधपत्र कुशल निर्देशनमा कुशलतापूर्वक सम्पन्न गराउन विशेष भूमिका बहन गर्नु भएको हुँदा यसका निमित्त उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

यस शोधपत्रका लागि समयमा नै मेरो शोध प्रस्ताव स्वीकार गरी अध्ययन कार्य थालनी गर्न सहयोग पुऱ्याउने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराईलाई हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । यस अध्ययनका लागि प्रेरणा, सल्लाह दिनुहुने विभागमा कार्यरत सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । अध्ययन कार्यका लागि उपयुक्त अवसर जुटाई सहयोग गर्ने विद्यालय शिक्षक तथा विद्यार्थीहरू एवम् शुभचिन्तकप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

मलाई यो स्तरसम्म पुऱ्याउने र शिक्षाको ज्योति दिलाउने आदरणीय पिता लक्षीराम विष्ट र माता बसुदेवी विष्टप्रति म ऋणी छु । अध्ययनका क्रममा प्रत्येक समस्याका मोडहरूमा निरन्तर धैर्यता र प्रेरणा जगाउँदै मार्ग निर्देशन गरी आवश्यक स्रोत उपलब्ध गराइ दिने मेरा आदरणीय दाइहरू दिपेन्द्र, मदन र पूर्ण विष्टलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । विद्यार्थी जीवनको अन्तिम चरणमा आएर मेरो उच्च शिक्षाको सम्मान गर्दै मलाई पढाइमा निरन्तरता गराउन सहयोग गर्नुहुने मेरो श्रीमान रमित बटालालाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्दा विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग गर्नुहुने सहपाठी साथीहरूप्रति विशेष कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । साथै व्यस्त समयमा अत्यन्त कुशलतापूर्वक शोधपत्र टाइप गरी सहयोग गर्ने दाइ रामकृष्ण महर्जनलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा काठमाडौं जिल्ला कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेस गर्दछु ।

....

मंगला विष्ट

शोधार्थी

शोधसार

काठमाडौँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय स्नातकोत्तर तह नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्र समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको पत्ता लगाउनु, विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको विश्लेषण गर्नु र लैङ्गिक आधारमा विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको तुलना गर्नु जस्ता उद्देश्यमा आधारित भएर तयार पारिएको छ ।

काठमाडौँ जिल्लाको कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन गर्ने क्रममा काठमाडौँ जिल्लाका कीर्तिपुर नगरपालिकाभित्रका शैक्षिक सत्र २०७२/०७३ मा कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीलाई जनसङ्ख्याको रूपमा लिई सोही जनसङ्ख्याबाट १०० जना विद्यार्थीलाई प्रतिनिधि नमुनाका रूपमा लिइएको छ । सामग्री सङ्कलनका क्रममा विद्यार्थीहरूले लेखेको दैनिकीलाई प्राथमिक स्रोतको रूपमा लिइएको छ र विभिन्न खालका पत्रपत्रिका, शोधपत्र र पुस्तकहरूलाई द्वितीयक स्रोतका रूपमा लिइएको छ । सामग्री निर्माणका क्रममा विद्यार्थीहरूलाई दैनिकी लेखनको शीर्षक दिई त्यही शीर्षकलाई सामग्रीका रूपमा लिइएको छ । विद्यार्थीहरूले लेखेको दैनिकीलाई मूल्याङ्कन गरी अङ्कन गरिएको छ । प्राप्ताङ्कलाई समग्र विद्यार्थीको दैनिकी लेखन क्षमता, सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता विश्लेषण र लैङ्गिक आधारमा छात्र र छात्राको दैनिकी लेखन क्षमताको तुलनाको आधारमा उक्त समूहलाई तालिकाबद्ध गरिएको छ । तथ्य विश्लेषण गर्ने क्रममा सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको मध्यमान, मानक विचलन तथा प्रतिशताङ्क श्रेणी निर्धारण गरिएको छ । जम्मा सात अध्यायमा संरचित प्रस्तुत शोधपत्रको अध्याय एकमा शोधपरिचय, दुईमा पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक प्रारूप, अध्याय तिनमा अध्ययनविधि र प्रक्रिया, अध्याय चारमा समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन, अध्याय पाँचमा विद्यालयको प्रकृतिको आधारमा विद्यार्थीको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन र अध्याय छ मा लैङ्गिक आधारमा विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको अध्ययन रहेका छन् ।

यसरी काठमाडौँ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई दैनिकी लेखन कार्य गराउँदा विषयवस्तु, क्रमबद्धता, वाक्यगठन, शब्दचयन र मौलिकतालाई आधार बनाइएको छ । तिनीहरूलाई पनि उत्तम, मध्यम, सामान्य र निम्नमा राखेर तुलना गरिएको छ । विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा तुलना गर्दा सामुदायिकभन्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता अलि राम्रो देखियो । लैङ्गिकताका आधारमा तुलना गर्दा छात्रभन्दा छात्राको लेखन क्षमता बढी रहेको पाइयो । समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमतालाई हेर्दा निम्न अङ्क ल्याउने विद्यार्थीहरू धेरै रहेका छन् भने विद्यालय प्रकृतिको आधारमा हेर्दा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको विषयवस्तु, क्रमबद्धता, वाक्यगठन, शब्दचयन र मौलिकताको आधारमा दैनिकी लेखन गराउँदा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू भन्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता राम्रो देखियो ।

मिति : २०७३ पौष ५

मंगला विष्ट

शोधार्थी

विषयसूची

		पेज नं.
अध्याय एक : शोधपरिचय		**१-५**
१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याकथन	२
१.३	अध्ययनको उद्देश्य	३
१.४	अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता	३
१.५	अध्ययनको परिसीमा	४
१.६	अध्ययनको रूपरेखा	५
अध्याय दुई : पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक प्रारूप		**६-२६**
२.१	पूर्वकार्यको पुनरावलोकन	६
	२.१.१ पुस्तकको पुनरावलोकन	६
	२.१.२ शोधपत्रको पुनरावलोकन	८
२.२	पूर्वकार्य पुनरावलोकनको महत्त्व	१६
२.३	दैनिकीको परिचय	१७
२.४	दैनिकीको परिभाषा	१८
२.५	दैनिकीका विशेषताहरू	२०
२.६	दैनिकी लेखनको आवश्यकता र प्रयोजन	२१
२.७	दैनिकी लेखन प्रक्रिया	२२
२.८	दैनिकी लेखनका कार्यकलाप	२३
२.९	लेखाइ सिप शिक्षणको आवश्यकता र महत्त्व	२४
२.१०	लेखाइ सिपको विकासमा दैनिकी लेखनको स्थान र भूमिका	२५
२.११	माध्यमिक तहमा दैनिकी शिक्षणको प्रयोजन	२६

अध्याय तिन : अध्ययनविधि र प्रक्रिया **२७-३०**

३.१ जनसङ्ख्याको पहिचान २७

३.२ नमुना छनोट २७

३.३ सामग्री सङ्कलनका स्रोतहरू २७

३.३.१ प्राथमिक स्रोत २८

३.३.२ द्वितीयक स्रोत २८

३.४ सामग्री निर्माण २८

३.५ विश्लेषण प्रक्रिया २८

३.६ दैनिकी लेखन मूल्याङ्कनका आधारहरू ३०

अध्याय चार : समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता **३१-३९**

४.१ समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता ३१

४.१.१ विषयवस्तुका आधारमा ३३

४.१.२ क्रमबद्धताका आधारमा ३५

४.१.३ वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा ३७

४.१.४ मौलिकताका आधारमा ३८

अध्याय पाँच : विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता **४०-४८**

५.१ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीको दैनिकी लेखन क्षमताको स्थिति ४०

५.१.१ विषयवस्तुका आधारमा ४२

५.१.२ क्रमबद्धताका आधारमा ४४

५.१.३ वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा ४५

५.१.४ मौलिकताका आधारमा ४७

अध्याय छ : लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमता **४९-५७**

६.१ छात्र र छात्राहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको स्थिति ४९

६.१.१ विषयवस्तुका आधारमा ५०

६.१.२ क्रमबद्धताका आधारमा ५२

६.१.३ वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा ५३

६.१.४ मौलिकताका आधारमा ५४

६.२ समग्र विद्यार्थीहरूको जम्मा प्राप्ताङ्कको मध्यमान र मानक विचलन ५६

अध्याय सात : सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता ५८-६४

७.१ सारांश ५८

७.२ निष्कर्ष ५९

७.३ उपयोगिता ६३

७.३.१ नीतिगत तह ६३

७.३.२ व्यावहारिक तह ६४

सन्दर्भसूची

परिशिष्ट

व्यक्तिवृत्त

तालिकासूची

तालिका नं.	शीर्षक	पृष्ठ सङ्ख्या
तालिका नं.४.१ :	समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको स्थिति	३१
तालिका नं.४.१.१:	समग्र विद्यार्थीहरूले विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३३
तालिका नं.४.१.२:	समग्र विद्यार्थीहरूको क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३५
तालिका नं.४.१.३:	समग्र विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३७
तालिका नं.४.१.४:	समग्र विद्यार्थीहरूले मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३८
तालिका नं.५.१:	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको औषताङ्क	४१
तालिका नं.५.१.१ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४३
तालिका नं.५.१.२ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४४
तालिका नं.५.१.३ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले शब्दचयन र वाक्यगठनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४६
तालिका नं.५.१.४ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४७
तालिका नं.६.१ :	समग्र छात्र र छात्राको दैनिकी लेखनमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४९
तालिका नं.६.१.१ :	छात्र र छात्राको विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५१
तालिका नं.६.१.२ :	छात्र र छात्राको क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५२
तालिका नं.६.१.३ :	छात्र र छात्राको वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५३
तालिका नं.६.१.४ :	छात्र र छात्राको मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५५

चित्रसूची

चित्र नं.	शीर्षक	पृष्ठ सङ्ख्या
चित्र नं.४.१ :	समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको स्थिति	३२
चित्र नं.४.१ :	समग्र विद्यार्थीहरूको दैनिकी लेखन क्षमताको स्थिति	३३
चित्र नं.४.१.१ :	समग्र विद्यार्थीहरूले विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३४
चित्र नं.४.१.१ :	समग्र विद्यार्थीहरूले विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३४
चित्र नं.४.१.२ :	समग्र विद्यार्थीहरूको क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३६
चित्र नं.४.१.२ :	समग्र विद्यार्थीहरूको क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३६
चित्र नं.४.१.३ :	समग्र विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३७
चित्र नं.४.१.३ :	समग्र विद्यार्थीहरूले वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३८
चित्र नं.४.१.४ :	समग्र विद्यार्थीहरूले मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३९
चित्र नं.४.१.४ :	समग्र विद्यार्थीहरूले मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	३९
चित्र नं.५.१ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको औसताङ्क	४१
चित्र नं.५.१.१ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेका प्राप्ताङ्क	४३
चित्र नं.५.१.२ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४५
चित्र नं.५.१.३ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले शब्दचयन र वाक्यगठनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४६
चित्र नं.५.१.४ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	४८
चित्र नं. ६.१ :	छात्र र छात्राको दैनिकी लेखनमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५०
चित्र नं.६.१.१ :	छात्र र छात्राको विषयवस्तुका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५१
चित्र नं.६.१.२ :	छात्र र छात्राको क्रमबद्धताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५३
चित्र नं.६.१.३ :	छात्र र छात्राको वाक्यगठन र शब्दचयनका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५४
चित्र नं.६.१.४ :	छात्र र छात्राको मौलिकताका आधारमा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्क	५५